

II II 54619
+

OBRTNIŠKI GLASILO ZAVODA **GLASNIK** ZA POSPEŠEVANJE OBRTI ZBORNICE ZA TOI V LJUBLJANI

Ljubljana, 1934.

Štev. 1.-2.

V S E B I N A

Tečaji	2
Priprava za mojstrski izpit — Dr. Josip Pretnar	2
Mojstrski izpit iz čevljarске stroke — Josip Steinmann, obrtni učitelj za čevljarstvo	21

**KDOR PODPIRA SVOJ LIST,
KORISTI SAM SEBI!**

Naročnina znaša za vse leto 25 Din, za pol leta 13 Din, za četrt leta 7 Din, cena posamezni številki Din 2-50. // Plača in toži se v Ljubljani. // Inserati po dogovoru // Uredništvo in upravništvo: Ljubljana, Beethovnova ulica (Zbornica za TOI).

Izdajatelj: Zavod za pospeševanje obrti Zbornice za TOI v Ljubljani (odgovoren Milko Krapež.) — Za uredništvo odgovoren: dr. Josip Pretnar. Tiska tiskarna Merkur v Ljubljani (za tiskarno odgovoren Otmar Mihálek).

P. St. F.

TEČAJI

Avtogenski tečaj v Ljubljani. Zavod PO Zbornice TOI priredi sredi meseca marca t. l. v Ljubljani 12dnevni tečaj za avtogeno varjenje za začetnike in za že izvežbane varilce zaradi izpopolnitve. Pozivamo vse zainteresirane, obrtnike in pomožne delavce, da se nemudoma, najkasneje do 2. marca t. l. prijavijo po dopisnici z navedbo imena, poklica in bivališča na naslov: Zavod PO Zbornice TOI v Ljubljani. Učnina za tečaj bo za mojstre Din 120.—, za pomožne delavce polovica. Onim, ki so revni ali brezposelni, pa tečaj redno in uspešno obiskujejo, se bo učnina na posebno prošnjo ali znižala ali pa popolnoma odpustila. Materijalne stroške za udeležence nosi zavod sam.

Dr. Josip Prelnar:

PRIPRAVA ZA MOJSTRSKI IZPIT

(Vprašanje in odgovori za teoretično preizkušnjo.)

(Nadaljevanje.)

212. Kaj se zgodi, če se predložena (prezentirana) menica ne plača?

Upnik (imeznik menice) se obrne do notarja ali sodišča, ki izda uradno potrdilo (protest), da je imeznik menice (upnik) menico pravočasno prezentiral (predložil) v plačilo, da pa menica ni bila plačana.

213. Kake posledice zadenejo dolžnika, če je menica radi neplačila protestirana?

Posledice so mnogo strožje kakor pri drugih dolgovih. Sodišče obsodi dolžnika po kratkem postopku, ne da bi ga zaslišalo in upoštevalo kake ugovore, n. pr. da ni dolžan, ali da mu je upnik sam dolžan itd. Do izvršitve (eksekucije) pride torej jako hitro. Zato mora biti obrtnik jako previden, preden podpiše menico.

214. Kako se zaznamuje, da je menica plačana?

Na hrbtni strani (a tergo) menice se zapiše »Plačana« in dostavi kraj in dan plačila ter podpis upnika.

215. Ali se da menica prenesti na drugega?

Menični upnik (Ivan Upnik) svoje pravice iz menice lahko prenese na koga drugega. V tem primeru napiše na hrbtni strani menice to-le: »Za mene po naredbi g. Aleša Knaflija vrednost prejeta. Ivan Upnik. Na mesto Ivana Upnika stopi s tem Aleš Knafelj. Upnik mu mora obenem izročiti menico.

216. Ali se more podaljšati (prolongirati) rok plačila?

Rok za plačilo se lahko podaljša sporazumno s posebnim pismenim dogovorom ali pa z označbo na menici. Dan zapadlosti (dospelosti) ostane s tem sicer neizpremenjen, odloži se le dan plačila.

d) Patent, vzorec, žig.

217. Kaj je patentno pravo?

Patentno pravo je skup zakonitih predpisov za zaščito novih iznajdb.

218. Kaj je patent?

Patent je izključna pravica obrtoma proizvajati, stavljati v promet ali pa prodajati nove iznajdbe.

219. Ali je lastniku patenta potrebno še obrtno pooblastilo?

Ne. Kdor ima patent sme patentirani predmet izdelovati in prodajati brez obrtavnice (pooblastila) že na podlagi patentne listine.

220. Ali se more prenesti patent na drugo osebo?

Da. V tem primeru preidejo vse pravice in dolžnosti na novega lastnika patenta.

221. Kaj ima storiti, kdor zahteva patent?

Kdor zahteva patent, mora svojo iznajdbo pismeno v predpisani obliki prijaviti **Upravi za zaščito industrijske svojine v Beogradu**, ki odloča, ali se patent izda ali pa prijava zavrne.

222. Kaj je vzorec?

Vzorec je vsaka slika ali vsak črtež, ki lahko služi za zgled in se lahko prenese na industrijski ali obrtni izdelek.

223. Kaj je model?

Model je vsak plastični izdelek, ki predstavlja industrijski ali obrtni predmet ali ki se uporablja na industrijskem ali obrtnem predmetu.

224. Kaj je žig?

Žig je znak, s katerim označuje kako podjetje svoje izdelke, namenjene za prodajo.

225. Kje je prijaviti vzorec, model in žig?

Pri Upravi za zaščito industrijske svojine v Beogradu, in sicer pismeno v predpisani obliki.

226. Kje se dobe podrobne informacije v zadevi patentov, vzorcev, modelov in žigov?

Pri patentnih pisarnah (n. pr. patentna pisarna inž. Sukljeta Milana v Ljubljani) in pri Zbornici za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.

e) Nelojalna konkurenca.

227. Kaj je nelojalna konkurenca?

Nelojalna konkurenca je vsako dejanje v poslovnem življenju, ki nasprotuje dobrim običajem in ki utegne škodovati podjetniku, ki se bavi z istimi ali podobnimi posli (konkurentu).

228. Kaj je posledica takega dejanja?

Kdor zakrivi tako dejanje, sme biti tožen, da mora prenehati nadalje izvrševati tako dejanje, odstraniti nepravilno stanje in povrniti škodo.

229. Kdo im pravico do tožbe?

Pravico ima do tožbe:

1. Vsak konkurent,

2. industrijske, obrtne in trgovske zbornice,

3. vsako združenje in vsako društvo, ki je po svojih pravilih poklicano varovati gospodarske koristi konkurentov, oškodovanih z dejanjem.

f) Stečajno (konkurzno) pravo.

230. Kaj je stečaj ali konkurz?

To je sodno postopanje pri okrožnem (trgovskem sodišču), ki se uvede s sodnim sklepom proti obrtniku, ki je prezadolžen, t. j. da njegovi dolgovi presegajo njegovo premoženje. Stečaj se otvori ali na predlog dolžnika, ali pa na predlog upnikov.

231. Kako postopa sodišče, kadar se otvori stečaj?

Imenuje stečajnega sodnika za dotični primer in pa stečajnega upravitelja, ki ob sodelovanju zbora upnikov in ob sporazumu sodišča upravlja premoženje dolžnika, dokler niso razčiščene premoženjske razmere dolžnika in terjatve upnikov. Nato pride do razdelitve vsega premoženja po določenih skupinah upnikov in določenem delu terjatev, ki je odvisen od tega, koliko je še razpoložljivega premoženja. Za časa stečajnega postopanja dolžnik ne more razpolagati s svojim premoženjem in tudi ne izvrševati svojega obrta. Ko je stečaj končan in premoženje razdeljeno, jamči dolžnik svojim upnikom še nadalje za oni del terjatev, ki ni prišel do pokritja.

232. Ali se more dolžnik v stečaju poravnati?

Dokler teče stečajno postopanje in sodišče še ni potrdilo predloga o razdelitvi premoženja, se more dolžnik še poravnati in s tem rešiti nadaljnjih obveznosti. Za poravnavo je treba, da jo sprejme večina upnikov, ki predstavljajo obenem najmanj tri četrtine iznosa vseh terjatev in da jo je potrdil stečajni sodnik.

X. Iz poslovanja obrtnika s pošno hranilnico, pošto in železnico.

233. Kaj je poštna hranilnica?

Državni zavod (za Dravsko banovino v Ljubljani), ki sprejema na posebne hranilne knjižice hranilne vloge proti obrestovanju ter vrši čekovni promet.

234. Kaj razumemo pod poštnim čekovnim prometom?

Poštni čekovni promet je prevzemanje vplačil od raznih strank po posebnem obrazcu s strani poštnih uradov in vpisovanje vplačanih zneskov v dobro osebi, ki ima pri poštni hranilnici svoj čekovni račun (košto). Vplačane vsote tvorijo za lastnika čekovnega računa nekakšno hranilno vlogo, ki se tudi obrestuje.

235. Kako nakažem denar osebi, ki ima čekovni račun pri poštni hranilnici?

Na posebnem obrazcu, ki obstoji iz treh delov, napišem na prvem delu (priznanici) z zneskom, ki ga pošiljam, na drugem delu (sporočilu lastniku ček. računa) znesek in svoje ime z bivališčem, na tretjem delu (vpisnica) znesek in svoje ime z bivališčem. Oseba, ki ji imam poslati denar, mi navadno pošlje v ta namen dotični obrazec, na katerem je z debelimi številkami napisana številka njenega čekovnega računa in na prvih dveh delih tudi njen naslov. Če pa mi tega obrazca ne pošlje, ga dobim lahko v trafiki ali pri

236. Kako zve lastnik računa o nakazilu denarja?

Oseba, kateri smo poslali po poštni položnici denar (lastnik čekovnega računa), ne prejema od poštne hranilnice denarja, temveč samo obvestilo, da je pošiljalec nakazal dotično vsoto. Pošiljalec pa dobi kot potrdilo, da je vplačal denar, odrezek prvega dela položnice.

237. Kaj moram napraviti, da dobim svoj čekovni račun pri poštni hranilnici?

Napraviti moram posebno prošnjo na poštno hranilnico v Ljubljani, da mi otvori moj čekovni račun ter vložiti obenem osnovno vlogo, kakor določajo predpisi, o katerih me pouči vsak poštni urad. Nato dobim svojo številko, ki je natisnjena na vseh mojih položnicah. Položnice dobim pri poštni hranilnici in jih potem lahko prilagam k računom in opominom, katere pošiljam svojim dolžnikom. Denar dvigam iz poštne hranilnice s posebnimi obrazci (čeki).

238. Kako lahko pošiljam še drugače denar po pošti?

Potem poštne nakaznice (poštanska uputnica). Tiskovino (zeleno) dobim v trafikah in pri poštnih uradih. Poštna nakaznica obstoji iz treh delov: na prvem (kupon) napišem znesek in svoj naslov, na drugem, velikem delu znesek in naslov osebe, kateri pošiljam denar, na tretjem delu pa zopet znesek in naslov osebe, kateri pošiljam. Kot potrdilo prejmem takozvani recepis. Osebi, kateri pošiljam, prinese denar na dom poštar, ali pa jo pozove, da pride ponj na pošto. Tam potrdi prejem na hrbtni strani nakaznice in prejme obenem kupon, iz katerega vidi, kdo ji pošlje denar. Ta način pošiljanja denarja je najobičajnejši in vedno takrat, kadar naslovljenec ni lastnik poštnega čekovnega računa. Na eno nakaznico se more poslati do 5000 Din. (Kupi si v trafiki nakaznico, da jo upoznaš!)

239. Kako pošiljamo po pošti pisma?

Pošiljamo pošiljko kot navadno pismo. Važna pisma pošiljamo priporočeno. V tem primeru plačamo višjo pristojbino, obenem pa dobimo potrdilo (recepis), s katerim se lahko izkažemo, da smo res poslali dotično pismo. Naslovljenec mora pošti prejem potrditi. Če hočemo, da pošta pismo takoj dostavi, ga pošljemo ekspresno, za kar plačamo višjo pristojbino, a ne dobimo nobenega potrdila (recepisa). Kadar nam je na tem, da ne dobi v roke pismo nikdo drugi kot naslovljeni osebno, pošiljamo na povratnico. Ko je pismo dostavljeno, podpiše naslovljenec povratnico, katero nam potem pošta vrne. S povratnico se pošiljajo tožbe ali sodbe ali kake druge izredno važne listine.

240. Kako telegrafiram?

Na poštnem uradu, kjer je telegraf, izpolnim posebno tiskovino, ki mi jo da uradnik tako, da napišem naslov, to kar hočem telegrafirati in svoje ime. Za vsako besedo se plača posebna pristojbina.

241. Kaj je telefon?

Telefon je naprava, po čemur se morem razgovarjati z oddaljenimi osebami. Telefoniram lahko na onih poštnih uradih, ki imajo telefon, tako da pozovejo dobičeno osebo na pošto k telefonu. Če pa ima oseba, s katero hočem govoriti, svoj telefon, me pošta zveže z dobičeno osebo neposredno. Kdor hoče dobiti svoj telefon, mora prositi na Direkcijo pošte v Ljubljani. Če telefon dobi, dobi obenem svojo telefonsko številko. Te so vpisane z naslovom imetnika telefona v poseben telefonski seznam, ki je urejen po krajih. Vsak kraj ima za telefonske lastnike svoje številke od 1 dalje.

Če telefoniram na pošti, plačam posebno pristojbino, če pa imam svoj telefon, ne plačam za telefoniranje z osebami iz istega kraja ničesar, za telefoniranje z osebami iz drugega kraja (interurbanski pogovori) pa se plačuje pristojbina za vsak pogovor po trajanju pogovora.

242. Kako pošljamo po pošti blago?

Blago pošljamo po pošti v zavilkih ali zabojčkih (paketi), ki ne smejo tehtati več kot 20 kg. Pošiljko pošljemo s posebno fiskovino, ki ji pravimo poštna spremnica ali sprevodni list. Ta fiskovina se dobi na pošti ali v trafikah ter je rumene barve. Na njej napišemo na prvem, manjšem delu (kuponu) svoje ime in bivališče, na večjem delu (spremnici, sprovodnem listu) pa označbo poslanega predmeta, naslov osebe, kateri pošljamo in vrednost predmeta. Vse ostalo izpolni pošta.

243. Kaj pomeni poštno povzetje?

Po poštnem povzetju poslano blago izroči pošta le, če oseba, kateri pošljamo, takoj plača označeno vsoto. Po poštnem povzetju se pošilja, če sta se stranki tako dogovorili ali pa če pošiljalec noče naslovniku izročiti blaga pred plačilom, osobito če mu ne zaupa, da bo v redu plačal.

244. Kako pošljamo blago po železnici?

Po železnici pošljamo blago s tovornim listom. Tovorni listi so dvojni: za navadno ali za brzovozno pošiljko.

245. Kaj je železniški tarif?

To je cenik za prevoz poedinih vrst blaga.

XI. Pomen raznih strokovnih izrazov, ki jih obrtnik nalepi v svojem poslovanju.

246. Amortizacija dolga ali posojila pomeni vsakoletno odplačevanje tega dolga, amortizacija zgradbe ali strojne opreme pomeni odbitek, ki se vsako leto odračuna od izdane vsote za dobično napravo, n. pr. 10 % (deset odstotna) amortizacija strojne naprave, ki je stala 20.000 Din, znaša letno 2000 Din ter se odbije n. pr. pri računanju pridobninskega davka; amortizacija listine ali izpričevala pomeni uradno proglasitev, da izgubi dobična listina veljavo, ker se je n. pr. izgubila in je lastnik ne more več najti.

247. **Aktiva** (aktivno imetje) so denar, premičnine in nepremičnine, ki jih ima obrtnik. Aktiven je oni, ki ima več dohodkov in terjatev kot izdatkov in dolga.

248. **Ara** je znesek, ki ga izroči pogodnik drugemu pogodniku ob sklepu kupčije; če bi si premislil in odstopil od pogodbe, zapade ta znesek in ga drugi pogodnik obdrži.

249. **Ažijo** je razlika med vrednostjo dinarja v zlatu in v papirju; ažijo določi oblastvo n. pr. za plačilo carine, ki je v carinski tarifi navedena v zlatih dinarjih, pa se mora ob carinjenju dejansko plačati v papirnatih dinarjih.

250. **Bilanca** je zaključek trgovskih knjig, pregled premoženjskega stanja, aktiv in pasiv.

251. **Brutto-teža** je teža blaga in ovoja ali zaboja. Brutto-zasluzek je kosmati zaslužek, pri katerem niso odračunani lastni izdatki.

252. **Cesija** pomeni odstop terjatve drugi osebi.

253. **Faktura** pomeni račun, ki se pošlje za poslano blago.

254. **Moralorij** je odlog plačila, ki se dovoljuje radi izrednih gospodarskih težkoč s posebnim zakonom dolžnikom.

255. **Netto-teža** je čista teža. Netto-(čisti) zaslužek je oni, ki ostane, če odračunam vse ono, kar sem sam izdal za blago, režijo itd.

256. **Oferla** je ponudba za dobavo kakega izdelka.

257. **Pasiva** (pasivno imetje) pomeni, da so dolgovi. Pasiven pomeni, da so dohodki manjši kot stroški in dolgovi.

258. **Rabat** je popust na ceni blaga, če ga kupec kupuje stalno in v večjih množinah.

259. **Skonto** je popust, ki ga dovolimo, če naročnik plača blago preje kot bi ga moral.

260. **Tara** je teža posode, zavoja ali zaboja, v katerem se nahaja poslano blago.

261. **Uzansa** je običaj, ki velja v trgovskem poslovanju in ki se ga mora trgovec ali obrtnik držati.

XII. Kaj mora znati izpitni kandidat iz računstva in geometrije?

Pripomba: Od onega, ki hoče postati obrtnik, se zahteva, da je z uspehom dovršil osnovno šolo in obrtno nadaljevalno šolo, ako je taka obstojala v kraju, kjer se je učil obrta. Iz tega sledi, da mora kandidat za mojstrsko in pomočniško preizkušnjo znati računstvo in geometrijo vsaj v onem obsegu, kakor se poučuje v ljudskih šolah in v obrtnih nadaljevalnih šolah: iz računstva torej seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje in enostavnejše ulomke ter desetiška (decimalna) števila, iz geometrije pa poznavanje in izračunavanje obsega in ploskve (kvadrature) geometričnih likov, n. pr. kvadrata, pravokotnika, romba, romboida, trikotnika, trapeca, trapecoida, kroga, krogle ter izračunavanje vsebine ali kubature kocke, prizme, valja, stožca in krogle. Končno mora

poznati tudi mere za dolžino, površino, vsebino (kubaturo) in težino. To znanje mu je potrebno, da more delati račune o blagu in cenah ali kakor to običajno pravimo, da more kalkulirati. Ker pa ima obrtnik pri kalkulaciji posla tudi z inozemskim denarjem (valuto), mora poznati vsaj nekatere važnejše inozemske valute (inozemski denar). To bomo obravnavali v naslednjih vprašanjih. Pri tem se seveda ne moremo spuščati v podrobnejše, ker smatramo, da ima vsak kandidat dovolj prilike, da stvari, ki se jih je učil v šoli, ponovi, ali pa izpopolni na ta način, da se obrne do tovarišev ali mojstra ali učitelja. Omejimo se samo na praktične vzglede, ki prihajajo za obrtnika v poštev v njegovem poslovanju.

a) Mere in denar.

262. Katere so dolžinske mere?

m (meter), dm (decimeter), cm (centimeter), mm (milimeter).
km (kilometer).

1 m = 10 dm, 1 dm = 10 cm, 1 cm = 10 mm.

1 km = 1000 m.

263. Katere so ploščinske (površinske) mere?

1 m² (kvadratni meter); 1 m² = 100 dm², 1 dm² = 100 cm²,

1 cm² = 100 mm².

a (ar) = 100 m², ha (hektar) = 100 a.

Površini pravimo tudi kvadratura.

264. Katere so mere za prostornino ali volumen (kubaturo)?

Normalna edinica je kubični meter (m³).

1 m³ = 1000 dm³, 1 dm³ = 1000 cm³, 1 cm³ = 1000 mm³.

Če merimo tekočine, rabimo te-le mere:

1 l (liter), kar je toliko kakor 1 dm³.

1 l = 10 dl (decilitrov), 1 dl = 10 cl (centilitrov);

1 hl (hektoliter) = 100 l.

265. Katere so težinske mere?

Težinska enota je 1 g (1 gram). Rabimo pa še te-le:

1 kg (kilogram) = 1000 g, 1 dkg (dekagram) = 10 g, 1 q (kvintal, cent) = 100 kg, 1 t (tona) = 1000 kg ali 10 q.

266. Kakšen denar poznamo v običajnem poslovanju?

Jugoslovanski denar ali valuta je dinar (Din).

1 Din = 100 par.

Avstrija ima šiling (S), Italija liro (Lit), Čehoslovaška čehoslovaško krono (Kč), Poljska zlot, Madžarska pengő, Švica švicarski frank (Fr), Francoska franc. frank (Fr), Nemčija nemško marko (Mk), Anglija funt šterling (£), Združene države Amerike dolar (\$), Rusija rubelj.

267. Kje vidim, koliko dinarjev moram dati za kako inozemsko valuto (denar)?

V časopisih pod naslovom »devize«.

N. pr.: Ljubljana. Berlin 1354, Curih 1108, Trst 300.— pomeni, da se je na ljubljanski borzi dotičnega dne dobilo 100 nem-

ških mark (Berlin) za Din 1354 ali 1 M = 13:54; 100 švicarskih frankov (Curih) za 1108 Din ali 1 Fr = Din 11:08; 100 italijanskih lir (Trst) za 300 Din ali 1 Lit = 3 Din.

b) Računanje, odstotni in obrestni račun.

268. Kako množim?

$$\begin{array}{r} 3850 \times 235 \\ \hline 7700 \\ 11550 \\ 19250 \\ \hline 904750 \end{array}$$

385 množim najpreje z 2, nato s 3 in s 5. Pri vsakem množenju po prvem začnem zmnožek zapisovati za eno mesto bolj desno, nato pa vse zmnožke seštejem. Če je v katerem obeh števil, ki jih množim, desetinska pika, jo moram vstaviti tudi v končnem številu in sicer za toliko mest nazaj, kolikor jih je zgoraj.

269. Kako delim?

$$\begin{array}{l} 90475 : 235 = ? \\ 90475 : 235 = 385 \\ 1997 \\ 1175 \\ \hline \end{array}$$

Če imam v številu, s katerim delim (2:35) desetinsko piko, potem ga najpreje izpremenim v celo število, t. j. da ga pomnožim z 10, 100 itd., t. j. da pomaknem desetinsko piko za vsa mesta na desno. V tem slučaju torej množim s 100 in dobim 235. Prav tako moram potem s 100

pomnožiti še število, katero delim (90:475) tako, da dobim 90475. (Če namreč množim desetinsko število z 10, 100 ali 1000, pomaknem kratkomalo desetinsko piko za eno, dve ali tri mesta, t. j. toliko, kolikor je ničel, na desno.) Ko sem tako izločil v številu, s katerim delim, desetinsko piko in jo v številu, katero delim, pomaknil za odgovarjajoča mesta desno, izvršim deljenje, tako da delim najpreje 904 z 235, nato k 199 dodam 7 in zopet novo število zdelim z 235. Ko pa dodnem k 117 še 5, ki stoji za desetinsko (decimalno) piko, moram takoj za 38 vstaviti tudi piko in šele nato zapisati 5.

270. Če stane 1 m blaga 38 Din 50 par, koliko stane 2:35 m?

Stane 2:35krat toliko, t. j. množiti moram 38:50 z 2:35.

271. Če stane 2:35 m (t. j. 2 m 35 cm) blaga 90:475 Din (t. j. 90 Din 47 in pol par), koliko stane 1 m?

En meter blaga stane 2:35-ti del od 90:475, to se pravi, da moram 90:475 deliti z 2:35.

272. Koliko stane 3:35 m blaga, če stane 2:35 m 90:475 Din?

Izračunati si moram najpreje, koliko stane 1 meter, nato pa določeno vsoto (Din 38:5) pomnožiti s 3:25.

273. Kaj pomeni 5 %?

5 %, t. j. 5 odstotkov ali procentov pomeni, da je vzeli na vsakih 100 enot po 5 enot; 5 % od 100 Din je 5 Din, 5 % od 400 Din je 20. 5 imenujemo odstotek (procent) ali odstotno (procentno) stopnjo, 400 je temeljna vsota ali temeljna vrednost in 20 je ono, kar znese 5 % od 400 ali kratko: odstotni (procentni) znesek.

274. Kako izračunam odstotni znesek?

Množim temeljno vsoto (400 Din) z odstotno (procentno) stopnjo (5) in delim nato s 100. Torej $400 \times 5 = 2000 : 100 = 20$

275. Koliko znese 75 % od 3825?

$$3825 \times 75 = 286.875 : 100 = 2868.75$$

276. Če znaša odstotni znesek Din 20.—, temeljna vsota pa 400 Din, kako dobim odstotno (procentno) stopnjo (%)?

Odstotni znesek množim s 100 in delim s temeljno vsoto ($20 \times 100 = 2000 : 400 = 5$, torej 5 %).

277. Če vem, da znaša odstotna stopnja (%) 5 in odstotni znesek 20 Din, koliko je temeljna vsota?

Množiti moram odstotni znesek s 100 in deliti z odstotno stopnjo ($20 \times 100 = 2000 : 5 = 400$, torej je temeljna vsota Din 400.—).

278. Kako izračunam enoletne obresti od glavnice 400 Din, ako znaša obrestna mera 5 %?

Množim glavnico z obrestno mero in številom let ter delim s 100 ($400 \times 5 = 2000 \times 1$ (leto) = $2000 : 100 = 20$ Din).

279. Koliko znesejo obresti v 5 letih od glavnice 7000 Din, ako znaša obrestna mera 6 %?

$$7000 \times 6 = 42.000 \times 5 = 210.000 : 100 = 2100 \text{ Din.}$$

280. Kako se zračunajo obresti za mesece?

Glavnico množim z obrestno mero in s številom mesecev, nato pa delim s 1200.

281. Kako izračunam glavnico, če znašajo letne obresti 20 Din, obrestna mera (stopnja) pa 5 %?

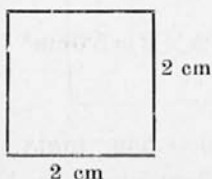
Množim obresti s 100 in delim s številom let in z obrestno mero ($20 \times 100 = 2000 : 1$ (leto) = $2000 : 5 = 400$, torej glavnica 400 Din).

282. Kako izračunam dobo obrestovanja?

Množim obresti s sto, delim z glavnico in nato še z obrestno mero ($20 \times 100 = 2000 : 400 = 5 : 5 = 1$, torej 1 leto).

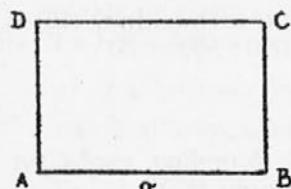
283. Kako izračunam obrestno mero (%)?

Množim obresti s 100, delim z glavnico in nato še s številom let ($20 \times 100 = 2000 : 400 = 5 : 1 = 5$, torej 5 %).

c) geometrični računi.**1. Kako izračunamo površino?****284. a) kvadrata?**

Množimo eno stranico z drugo,
torej $2 \times 2 = 4 \text{ cm}^2$

285. b) pravokotnika?

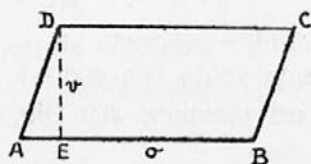

A-B = osnovnica (o) = 3 cm
 A-D in BC sta stranici (v) = 2 cm

Površino označimo s črko P, osnovnico s črko o, višino s črko v
 $P = o \times v = 3 \times 2 = 6 \text{ cm}^2$

Izračunaj površino pravokotnika, če je $o = 5 \text{ m}$ in $v = 3 \text{ m}$!

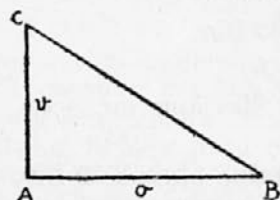
286. c) romboida?

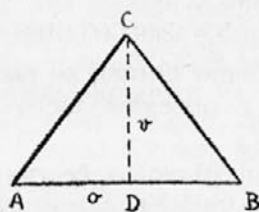
A-B = osnovnica (o) = 3 cm
 E-D = višina (v) = 1.50 cm
 $P = o \times v = 3 \times 1.50 = 4.50 \text{ cm}^2$

Izračunaj površino romboida, če je $o = 15.5$ in $v = 12.80 \text{ m}$!

287. d) trikotnika?

Pravokotni trikotnik

Trikotnik
z ostrimi koti

A-B = osnovnica (o)
 A-B in DC = višina (v)

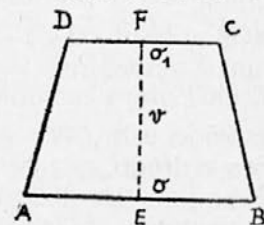
$$o = 3 \text{ cm}$$

$$v = 2 \text{ cm}$$

$$P = \frac{o \times v}{2} = \frac{3 \times 2}{2} = 3 \text{ cm}^2$$

Izračunaj površino trikotnika, če je $o = 17 \text{ m}$, $v = 15.5 \text{ m}$!

288. e) trapeca?

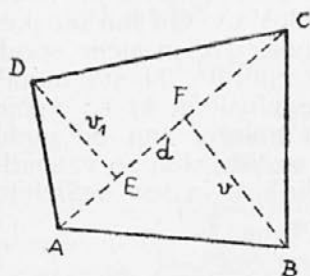

A-B = osnovnica (o) = 3 cm
 D-C = mala osnovnica (o^1) = 2 cm
 E-F = višina (v) = 2 cm

$$P = \frac{o + o^1}{2} \times v = \frac{3+2}{2} \times 2 = 2.5 \times 2 = 5.0 \text{ cm}^2$$

Izračunaj površino trapeca, če je osnovnica (o) = 6 m, mala vzporednica (o^1) = 4 m, višina (v) pa 3 m!

e) trapecoida?

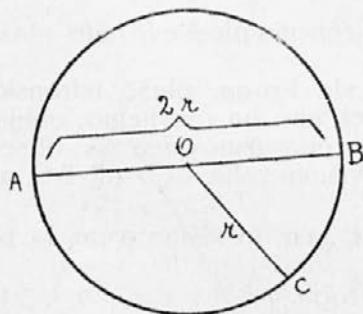

Trapezoid razdelimo z diagonalo d na dva trikotnika ACB in ACD . Nato izračunamo površino obeh trikotnikov ter tako dobljeni površini seštejemo.

Če nam je znana diagonala d in višina v in v^1 , se glasi formula sledeče:

$$P = \frac{d \times v}{2} + \frac{d \times v^1}{2}$$

289. f) kroga?

$A-B$ = premer ($2r$) = 4 cm

$O-C$ ali OA ali OB = polomer (r) = 2 cm

Ludolfovo število $\pi = 3,14$

$$P = r \times r \times \pi = 2 \times 2 \times 3,14 = 12,56 \text{ cm}^2$$

$$\text{Obseg kroga} = r + r \text{ t. j. } 2r \times 3,14 = 12,56 \text{ cm}$$

Če bi znašal polomer 3 cm, bi znašala:

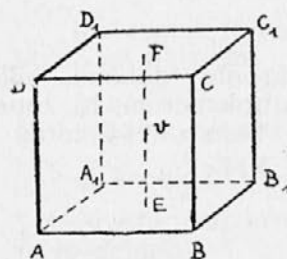
$$P = 3 \times 3 \times 3,14 = 28,26 \text{ cm}^2$$

$$\text{Obseg} = (3 + 3) \times 3,14 = 18,84 \text{ cm}$$

Izračunaj površino kroga in obsega kroga, če je $r = 7$ cm!

2. Kako izračunamo površino:

290. a) kocke?

Izračunamo površino vsake ploskve ter tako dobljene površine ploskev seštejemo. Vsak rob (v) = 2 cm, navpični rob je obenem višina (v)

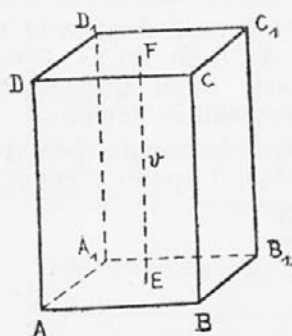
Površina ene ploskve =

$$P = o \times v = 2 \times 2 = 4$$

Ker je vseh ploskev 6, je površina kocke $4 \times 6 = 24 \text{ cm}^2$

Izračunaj površino kocke, katere rob = 5 cm!

291. b) prizme?

Tu seštejemo enako, kakor pri kocki površine vseh 6 ploskev. Od teh ploskev sta med seboj enaki dve in sicer spodnja (temeljna) in zgornja, ki sta manjši in pa 4 stranske ploskve, ki so večje. Izračuna se zato najprej ena od malih in potem ena od večjih. Mali se vzamefa dvakrat, večje širikrat in vse seštejejo.

AB ali $BB^1 = 2$ cm

$AD = 3$ cm

Mala ploskev $p = 2 \times 2 = 4$ cm

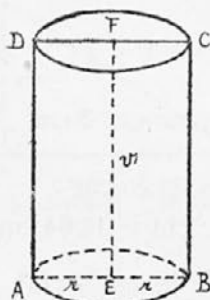
Velika ploskev $P = 2 \times 3 = 6$ cm

2 mali (2×4) in 4 velike ploskve (4×6)
 $= 8 + 24 = 32$ cm²

Izračunaj površino prizme, katere osnovni rob = 5 cm, stranski (navpični) rob pa 10 cm!

292. c) valja (cilindra)?

Izračunata se najprej spodnja in zgornja ploskev, nato plašč in oboje sešteje.

Mali ploskvi sta kroga, plašč (stranska ploskev) pa bi imel, ako ga razvijemo, obliko pravokotnika, katerega osnovnica je obseg kroga, višina pa višina valja (AD ali BC ali EF).

Če bi znašal r 3 cm in višina 6 cm, bi bil račun sledeči:

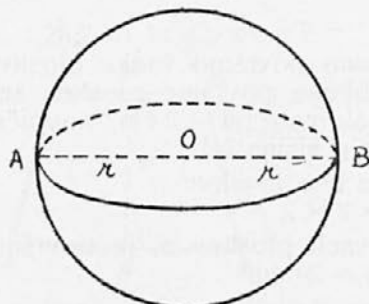
1. Površina kroga = $r \times r \times \pi = 9 \times 3,14 = 28,26$ cm²

2. Površina plašča = obseg kroga ($2r \times 3,14$) \times višina (6) = $18,84 \times 6 = 113,04$ cm²

Površina valja torej površina dveh okroglih ploskev ($2 \times 28,26$) + $113,04$ = $56,52 + 113,04 = 169,56$ cm²

Izračunaj površino valja, če znaša polmer osnovne okrogle ploskve 4 cm, višina pa 7 cm!

293. d) krogle?

Površino krogle dobimo, ako množimo 4 s polmerom, to zopet s polmerom, nato s 3,14, torej:

$$4 \times r \times r \times 3,14$$

Izračunaj površino krogle, če je polmer (r) = 3 cm!

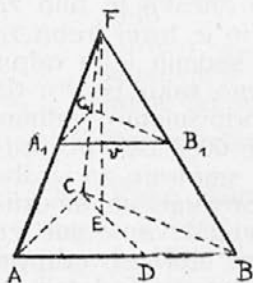
3. Kako izračunamo vsebino (kubaturo)

294. a) kocke, prizme ali valja?

Površino temeljne ploskve pomnožimo z višino, n. pr.:

1. pri kocki (gl. št. 290) površino osnovne ploskve, ki znaša 4 cm^2 pomnožimo z višino $2 \text{ cm} = 6 \text{ cm}^3$; izračunaj vsebino kocke, če meri rob 5 cm ;
2. pri prizmi (gl. št. 291) površino osnovne ploskve (4 cm^2) pomnožimo z višino (3 cm) kar zneso 12 cm^3 ; izračunaj kubaturo prizme, če meri osnovni rob 5 cm , stranski rob ali višina pa 10 cm ;
3. pri valju površina osnovne (krogove) ploskve ($28,26 \text{ cm}^2$) pomnožimo z višino (6 cm) = $169,56 \text{ cm}^3$; izračunaj vsebino (kubaturo) valja, če znaša polmer osnovne ploskve 4 cm , višina pa 7 cm !

295. b) stožca ali piramide?

Površino osnovne ploskve (trikotnik ABC), pomnožimo z višino EF(V) in to potem delimo s 3. N. pr. $AB = 2 \text{ cm}$, višina osnovnega trikotnika CD (v) = 2 cm , višina prizme EF(V) = 2 cm . Sedaj izračunamo najprej ploščino osnovnega

$$\text{trikotnika } ABC = \frac{a \times v}{2} = \frac{2 \times 2}{2} = 2 \text{ cm}^2$$

To ploščino množimo z višino prizme EF(V), torej $2 \times 2 = 4$, to pa delimo s 3, torej $1 \frac{1}{3} \text{ cm}^3$

Če pa stožec ni na vrhu koničast, temveč je top, potem računam kakor da bi bil na topem mestu stožca odsekan koničasti del. Izračunam najprej cel stožec ABCF, kakor da bi imel zraven še koničasti del, nato izračunam, koliko bi znašal koničasti del $A^1B^1C^1F$ sam, potem pa tega odbijem od celotnega stožca in kar ostane, je topi stožec $ABC A^1B^1C^1$.

Računanje je enako, če je temeljna ploskev trikotna, četvero-kotna ali okrogla.

Izračunaj si prostor pod streho cerkvenega zvonika, ki ima na temelju kvadrat z robom 6 m , višina zvonikove strehe pa je 10 m !

c) krogle?

Prostornino krogle dobimo, ako množimo $4 \times r \times r \times r \times 3,14$ in to delimo s 3.

Izračunaj prostornino krogle, katere polmer znaša 3 cm !

XIII. Kalkulacija.

Izraz kalkulacija razumemo tako, da pomeni določitev cene obrtniškega izdelka.

296. Kako kalkuliramo?

Da moremo pravilno kalkulirati, moramo računati z danimi razmerami svojega podjetja, to je z vrednostjo lokala, ceno nakupljenega blaga, vrednostjo strojev, oceno naročil, plačami nameščencev in javnimi dajatvami ter končno z običajno tržno ceno za dotični izdelek, ki jo je vpoštevati zlasti pri določitvi dobička.

297. Primer kalkulacije:

Cena porabljenega blaga se pravilno računa s tistim zneskom, ki je za dotično blago bil plačan, seveda za oni del blaga, ki je bil porabljen. Vzemimo, da se je blaga porabilo za 100 Din. Na to moramo izračunati, koliko časa je trajalo delo. Vzemimo, da je pomočnik delal poldrugi dan, torej 12 ur. Če vemo, da je pomočnikovo delo na mesec plačano s 1400 Din, potem je stalo delo za en dan 70 Din in za pol dne 35 Din, skupaj 105 Din. Ko je obrtnik ustanovil delavnico, je moral nakupiti orodja in strojev, ki so ga stali Din 10.000.—. Ti stroji in orodja se sčasoma izrabljajo, povprečno se mora orodje obnoviti n. pr. v 5 letih, za stroje pa vzemimo, da bodo rabni 7 let. Od gorenjega zneska je bilo za stroje izdano 7000 Din, za orodje pa 3000 Din in je torej treba za stroje vsako leto odpisati $\frac{1}{7}$, tako da bo po sedmih letih odpis končan, za orodje pa moramo odpisovati ravno tako po $\frac{1}{5}$, da bo v petih letih odpis končan. Če torej tako odpisujemo, vidimo, da so nam stroji po prvem letu vredni samo še 6000 Din, po drugem 5000 Din itd., po sedmem letu, ko se stroji smatrajo za izrabljene, pa ne bodo nič več vredni. Tako odpisovanje ali amortiziranje inventarja (v tem primeru je inventar vpošteván samo za stroje in orodje, ne pa tudi za zalogo blaga), se mora seveda pri kalkulaciji vpoštevati, ker je plačilo strojev in orodja izdatek, ki ga je treba pri ceni izdelka vpoštevati. V našem primeru se za stroje odpiše letno Din 1000.—, ali pri 250 delovnih dnevih 4 Din na dan. Za orodje pa se odpiše letno Din 400.—, ali zaokroženo 1.75 Din na dan.

Pri kalkulaciji moramo vpoštevati tudi vrednost lokala (delavnice, skladišč, prodajalnice itd.). Čeprav so prostori v lastni hiši, pa je pravilno, da se s primernim majhnim zneskom računa cena za njih porabo; pri najetem lokalnu in drugih prostorih se računa najemnina, ki se plačuje. Vzemimo, da se plača mesečno 600 Din najemnine, štane poraba prostorov n. pr. v 20 delovnih dneh na mesec 30.— Din na dan. Če smo v danem primeru imeli opravka ves dan in pol samo s tem delom, ki ga imamo v mislih, moramo pri kalkulaciji naračunati porabo prostorov za poldrugi dan, t. j. Din 45.—. Če bi se med tem še kakšno drugo delo opravljalo, bi se poraba prostorov morala vpoštevati pri vsakem dotičnem delu in bi se enakomerno procentualno tudi računalo. Če bi na primer dva pomočnika delala toliko časa vsak svoje delo, bi se za vsak izdelek priračunala samo polovica gorenje vsote, torej samo 22.50 Din, pri treh samo tretjina itd. Obrtnik pa je obremenjen tudi

z javnimi dajatvami, t. j. davki, taksami, občinskimi in drugimi dokladami, trošarinami, pristojbinami za bolniško blagajno in zavarovanje nameščencev itd. Če nima ravno dolični izdelek specialno naložene javne dajatve (n. pr. kakšne trošarine in slično), potem se vsota vseh javnih dajatev na leto, ki naj znese recimo skupno po zadnjem obračunu prošlega leta ali pa, če vemo za morebitna povišanja ali znižanja takih dajatev že naprej, po njih ocenitvi, naj bo 2000 Din letno. Če zopet računamo 250 delovnih dni, vidimo, da odpade na 1 dan povprečno 8 Din na javnih dajatah in v našem primeru torej Din 12.—. S tem smo navedli običajno računsko podlago za lastno ceno izdelka. Pri tej ceni nismo vpoštevali možnosti, da ima obrtnik vajecca, ki ga mora tudi vzdrževati in ki dnevno s hrano, obleko in kvaro na blagu ter orodju obremenjuje podjetje za n. pr. povprečno Din 10. Tudi to moramo priračunati gorenjemu znesku, kakor še te in one posebne stroške n. pr. potovanja k naročniku, za pošiljanje reklame, za porabo papirja v pisarni, za telefon in poštnino, za strokovne knjige in časopise itd., kar vse obremenjuje podjetje in določa s tem ceno izdelka. Če zaradi kompliciranosti zadnjih stroškov ne vpoštevamo in ostanemo pri prvotnem računu, to je:

blago	Din 100.—
delo	„ 105.—
obrabla strojev in orodja (okroglo)	„ 8.75
najemnina	„ 45.—
javne dajatve	„ 12.—
lastna cena	Din 270.75

298. Kako določimo torej ceno izdelku?

Ko smo izračunali lastno ceno, moramo vpoštevati še podjetnikov dobiček. Določitev dobička pa ni tako lahka, ker je mnogo okolnosti, ki nanjo vplivajo. Končna cena blaga ozir. izdelka, ko se odda na trg, namreč ni odvisna samo od obrtnika, temveč tudi od tržnih razmer. Če obrtnik izdelava blago za 200 Din lastne cene in stane izdelek na trgu Din 250.—, bo imel možnosti zaslužiti Din 50.—. Če pa stane izdelek na trgu samo Din 210.— ali celo samo Din 180.—, bo zaslužil samo Din 10.— ali pa celo Din 20.— izgubil. Dobiček se bo torej deloma ravnal po tem, s kakšno srečo bo izdelek prodal. Zgoditi se tudi lahko, da se cene nenadoma dvignejo (ker se je n. pr. odprl izvoz v inozemstvo ali pa podražile surovine), lahko se pa tudi zaradi nenadne konkurence cene še bolj znižajo. To je ena vrsta okolnosti. Druga vrsta, ki se mora pri končni določitvi dobička vpoštevati pa je riskantnost plačila. Stalnemu odjemalcu, ki je dober plačnik, se računa manjši dobiček in dovoljuje pri končni ceni še posebej označeni popust. Odjemalcu pa, o katerem ni gofovo, če bo gladko plačal, temveč bo morda povzročil še odvetniške ali sodnijske stroške, ali pa vsaj z lepaa ne bo poravnal plačila in bo denar, ki bi naložen v hranilnici donasal nekaj obresti, tako mrtev ležal pri odjemalcu, takemu se računa določen odstotek za rizik. Vendar pa se običajno računa za dobiček $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{5}$ lastne cene. Če je v našem primeru lastna

cena Din 270.75 in zaračunamo na dobičku $\frac{1}{5}$, t. j. Din 54.— (zaokroženo), bo forej končna cena izdelka na frgu 324.75 Din.

299. Ali sporočimo odjemalcu lastno ceno?

Odjemalcu ne sporočamo lastne cene, ampak ga obvestimo samo o ceni blaga in, kaj smo računali za delo. V tej postavki forej, kaj smo računali za delo, pa obsežemo vse ono, kar smo zgoraj navedli, razen blaga. Pisali mu bomo forej:

Blago je stalo	Din 100.—
delo	„ 224.75
skupaj	Din 324.75

Postavko Din 224.75 smo dobili tako, da smo od gorenje lastne cene odračunali ceno blaga, t. j. Din 100.— in nam je ostalo Din 170.75, prišteli pa smo še lastni dobiček, t. j. Din 54.—, kar je skupaj pokazalo že povedano številko.

300. Kako se napiše stranki račun?

Novo mesto, 1. februarja 1934

Kolek

Račun

za go spo *Marijo Odjemalko v Vasi št. 3*

Mera		Din	para
2 kg	<i>železa in druge kovine</i>	100	—
	<i>Delo</i>	224	75
	<i>Izdelano domače orodje</i>	324	75

Pečat:

Janko Kovač,

splošno kovaštvo

Novo mesto, Glavni trg

Hvaležno prejel.

Novo mesto, 3. februarja 1934

Janko Kovač

XIV. Obrtno knjigovodstvo.

301. Kakšne knjige vodi rokodelec?

Vsako naročilo, ki ga rokodelec prejme, vsako dobavo, ki jo izvrši, vsako blago, ki se mu pošlje, vse je treba zaradi reda zapisati v posebno knjigo. Za malega obrtnika ni sicer zakonsko

predpisano, da vodi trgovske knjige, toda v njegovem lastnem interesu je, da jih vodi vestno in natančno in si s tem ustvarja pregled. Manjši obrtniki vodijo povsem preproste zapiske, kjer pa je promet večji, pa se sama po sebi pokaže potreba po celotnem knjigovodstvu.

302. Kakšni so preprosti zapiski?

Preprosti zapiski se bodo nanašali na

a) naročila: V trdo vezanem zvezku se zapovrstjo popisujejo imena naročnikov z natančno označbo njih bivališča in naročenega izdelka. N. pr.: Janko Kač, Kranj, Savska ulica št. 2, I. nadstropje — naroča orehovo spalnico, obstoječo iz ene postelje (...X...m), nočne omarice, mize in 2 stolov ter omare, vse v preprosti izdelavi, natančno po sliki v »Umešnem mizarju« letnik I, št. 1, stran 4, za ceno Din 2.000.—. Dobavni rok 1 mesec od današnjega dne na dom. Kranj, 5. februarja 1934.

Podpis: Ivan Mizar, s. r.

Janko Kač, s. r.

b) dobavljene izdelke: V preprosti obliki se to izvrši tako, da se gorenji zapis prekriža in počez napiše: »Dobavil 1. marca 1934 in račun izstavil ter prejel plačilo«, ali pa se napiše samo: »Poslal naročniku 1. marca 1934 in izstavil račun«. Ker račun še ni plačan, se zapis ne prekriža.

c) na plačila in izplačila v gotovini: To pa se vrši v drugi knjigi, ki je črtana tako, da ima prostor za vpis »Dohodkov« in »Izdatkov«. Knjižica je lahko dveh oblik. Lahko se vpisujejo dohodki na levo stran, izdatki pa na desno stran, vsaka stvar torej na drugo stran. Bolj pregledno in enostavno pa je, če ima knjižica dve rubriki in se kar vpisuje za povrstjo tako-le:

Blagajna:

Dne		Dohodki		Izdatki	
		Din	p	Din	p
Februar					
3.	za 10 m ³ orehovih desk (... mm) Francu Žagarju v Podbrezju . . .			1.600	—
4.	za dobavljeno knjižico gosp. Kaču v Kranju i. t. d.	2.500	—		

Če pa se računi, obvestila bank, dobaviteljev in poštno hranilnice vestno spravljajo v posebno mapo in tedaj ni treba še voditi njih seznama, kar se sicer priporoča, ker se lahko kaj izgubi, se na plačanem računu, v dobavni knjigi in blagajniški knjigi napravi primeren zaznamek, da je tako povsod istočasno izknjiženo. (N. pr. glej blagajno str. . . . ; ali glej račun št.).

303. Kakšno pa je običajno knjigovodstvo?

Pri običajnem knjigovodstvu, ki je lahko enostavno ali pa dvostavno, se vodijo zapiski naročil lahko prav tako, kakor je zgoraj označeno in tudi blagajniška knjiga tako. Poleg blagajniške knjige pa se tu že vodi poseben dnevnik, ki šele daje pravi pregled poslovanja. Dočim se v blagajniško knjigo vpisujejo samo dohodki in izdatki v gotovini, pa se v dnevnik vpisujejo računi, bodisi, da jih obrtnik prejme od dobaviteljev blaga, bodisi, da jih naročnikom in odjemalcem za že dobavljeno blago izda, vpisujejo se dalje menice, zadolžnice, došle denarne nakaznice, skratka vse one listine in obvestila, ki ustvarjajo za obrtnika dolg ali pa terjatev in niso obenem z dospelkom takoj poravnane, temveč se bo njih plačilo izvršilo šele pozneje in morda niti ne v znesku, ki je tu označen. Takšne listine predstavljajo sestavni del obrtnikove imovine, ne da bi se blagajna sama že kaj spremenila. Iz obeh pravkar omenjenih knjig, t. j. iz blagajniške na eni strani in iz dnevnika na drugi strani pa se prenašajo posamezne postavke v pregledno glavno knjigo, ki vsebuje vse podatke o imovinskem in poslovnem stanju podjetja. Poleg glavne knjige se vodijo namreč še: Inventarna knjiga, v katero se zapisuje stanje blagovnih zalog, premičnin in nepremičnin na koncu vsakega leta, dalje salda-konti ali knjiga upnikov in dolžnikov, v katero se pregledno vpisujejo računi posameznih naročnikov in dobaviteljev kot njih osebni računi — poleg drugih manjših knjižic, ki se vodijo samo pri večjih podjetjih. Enostavno knjigovodstvo je našlo v dvostavnem zgolj dovršenejšo formo, ker se računi medsebojno obračunavajo in kadar se zaključijo, izkažejo takoj popolno sliko imovinskega stanja. Ameriško knjigovodstvo je samo na eno temeljno knjigo prirejen dvostavni sistem, ki se v zadnjem času celo vrši po sistemu kartotečnega knjigovodstva. Podrobnosti o knjigovodstvu se morejo proučiti v knjigi »Obrtno knjigovodstvo« A. Podkrajška.

OBRTNIŠKO DELO —
NAJBOLJŠE DELO!

Josip Steinman, obrtni učitelj za čevljarstvo:

MOJSTRSKI IZPIT IZ ČEVLJARSKE STROKE

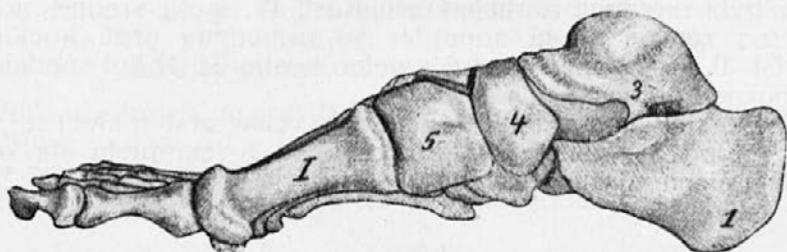
(Nadaljevanje.)

Da se kandidatu olajša pregled izpitne tvarine in vsaj deloma nudi možnost, da se že iz te knjige nauči nekatere važnejše stvari, spremljajo vprašanja tudi splošni uvodni sestavki, ki obravnavajo dotično tvarino. To pa ni vse, kar mora kandidat znati. Treba je marveč, da to še izpopolni s študijem strokovnih knjig ali po možnosti z obiskom kakega strokovnega tečaja, kjer se te stvari obravnavajo obširneje in izčrpnije, obenem pa poučujejo tudi praktično.

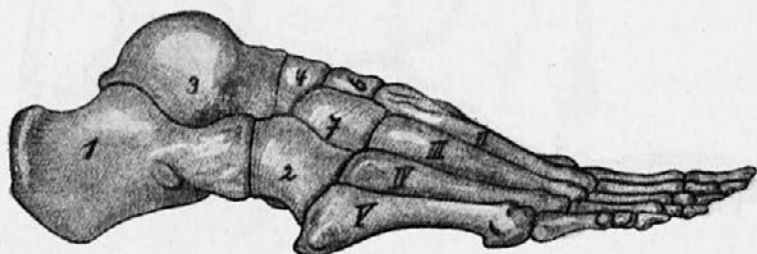
I. ANATOMIJA NOGE.

1. Kostni, mišičevje, kite, normalne in abnormalne noge.

Kosti tvorijo podlago za postavo človeškega telesa. Združene so po kitah, pregibajo se potom mišic, vse kosti skupaj pa tvorijo okostje. Človeško okostje sestoji iz treh glavnih delov: glave, trupla in udov, t. j. nog in rok. Od okostja človeškega telesa imajo za čevljarja večjo važnost samo kosti spodnjih delov, t. j. nog, osobito pa stopala. Zato jih hočemo deloma obrazložiti na sliki.

Notranji del noge (stopala).

Zunanji del noge (stopala).

Celo stopalo noge se deli v tri dele: v korenino noge, sredino in prste (sprednji del).

S številkami označeni deli stopala na gornjih slikah noge se imenujejo:

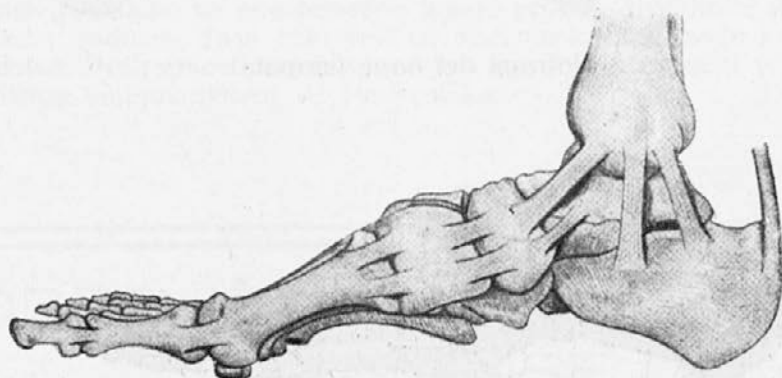
- št. 1 = petna kost,
- št. 2 = kockasta kost,
- št. 3 = skočna kost,
- št. 4 = čolničasta kost,
- št. 5, 6, 7 = nartne kosti (prva, druga, tretja),
- št. I., II., III., IV., V. = sredinske kosti.

Palec ima 2, ostali prsti pa po 3 kosti. Golenica ali piščal ima tri kosti: golenico, mečnico in pogačico, dočim je v stegnu samo ena kost.

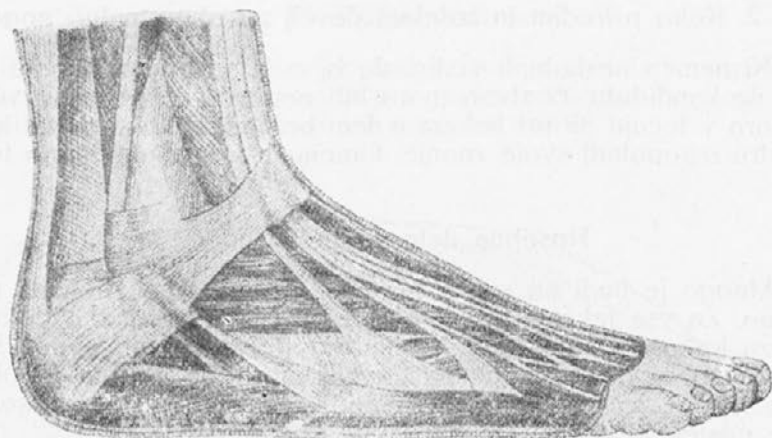
Petna kost je največja kost stopala in tvori zadnjo njegovo ploščo. Nadaljevanje petne kosti (št. 1) je kockasta kost (št. 2), ki se združi z obema zunanjima kostema sredine. Nad petno kostjo leži tako zvana skočna kost (št. 3). Ta prenaša telesno težo s piščali na stopalo.

Pred skočno kostjo se nahajajo štiri tako zване nartne kosti, od katerih je ena zadaj (št. 4), štiri (št. 2, 7, 6 in 5) pa tik pred njo tako, da se vrstijo od zunanje na notranjo stran stopala in tvorijo zadnji del tako zване sredine. Sprednji del sredine pa tvori petero kosti, ki se naslanjajo na nartnice. Te kosti so votle. Prva notranja kost srednje noge (št. I.) je najmočnejša pa tudi najkrajša. Druga in tretja sta tanjši in šibkejši. Kostmi srednje noge, I., II., III., tvorijo oporo treh sprednjih nartnih kosti. Kostmi IV. in V. srednje noge ležijo na zunanji strani noge ter so usmerjene proti kockasti kosti (št. 4), ki je zopeč v zvezi s petno kostjo (št. 1) kot spodnjem delu nožne korenine.

Pet prstov ima skupaj 14, od teh veliki prst (palec) 2, vsi ostali pa po 3 neenake prstne kosti. Na petem prstu sta oba sprednja člena včasih zraščena.

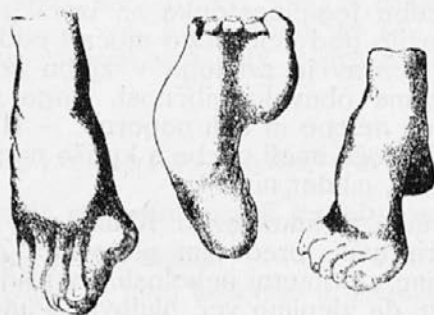
Kite nožnih kosti.

Mišičevje mesnih delov stopala.

Nožne kosti nimajo le naloge služiti za okrepitev mehkim telesnim delom (mesu), temveč posebno še ta namen, da vežejo poedine dele okostja ter ga usposablajo za elastično gibanje in premikanje. Kosti členkov, katere vežejo mišice, ki omogočajo gibanje, obračanje in stezanje v členkih, so na koncu zobčaste ter segajo druga v drugo. Razen mišic imamo tudi mnogo krepkejše in žilavejše kite, ki držijo kosti skupaj. Kosti so nadalje prevlečene z neko sluzasto plastjo, ki jo izločajo kite.

Razen zdravih in pravilno zraščeni (normalnih) nog imamo tudi bolne in nepravilne (abnormalne) noge. Abnormalne noge so ali že prirojene, večkrat pa prvotno zdrave obole ali se pokvarijo vsled bolezni, strahu, šibkosti ali kake nezgode.

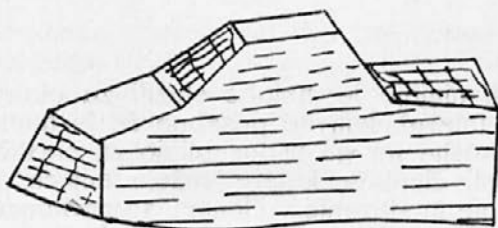
Abnormalne noge.

2. Kako priredim in izdelam čevlji za abnormalno nogo?

Ni namen naslednjih vrstic, da bi o tem vprašanju podrobno poučile kandidata. O stvari mora biti poučen že iz prakse, ali pa si mora v tečaju ali pri kakem o tem bolje poučenem tovarišu ali mojstru izpopolniti svoje znanje. Omenjam v kratkem samo to-le:

Posebna dela za bolne noge.

Mnogo je ljudi na svetu, ki zaradi krajše noge bolj ali manj šepajo. Za vse take je pravilno izdelati čevlje res težko delo. Če gre za kako obuvalo za pohabljenе noge, mora biti kopito strokovno izdelano. Od noge se vzame mera po profilu in obrisu noge. Ko je to strokovno dovršeno, obrišemo na les kakor ga kaže naslednja slika,

od strani profil, spodaj notranjik in ga obdelujemo ter primerjamo k bolni nogi tako dolgo, da sta si kopito in noga popolnoma enaka.

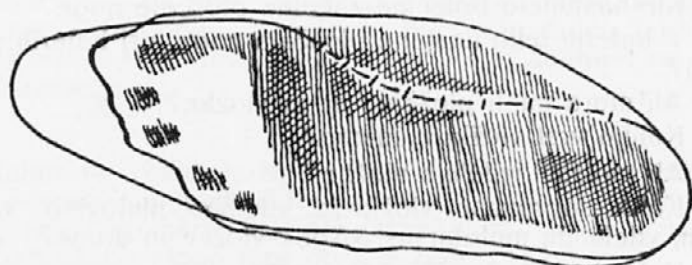
Tukaj mora pokazati mojster svoje znanje in s pomočjo podloge izravnati razliko. To izravnavanje razlike se napravi z vložki iz plutovine.

Celotna izvedba tega postopka se izvrši različno. Dobe se čevljarji, ki podložijo pod celo nogo močno podlago iz plutovine. To je napačno, Čeprav je podloga v zgibu votlo obdelana, se kljub temu odvzame obuvalo gibčnost. Noga stopa vsled tega trdo, kar je seveda nelepo in tudi naporno. — H gornjemu delu je pripomniti tole: če hoče imeti oseba s krajšo nogo čevlje, moramo delati vedno visoke, nikdar nizke!

Podplatovo delo ni tako težko. Kljub temu pa mora delavec vse natančno pripraviti, predvsem plutovino. Zato uporabljamo cele kose plutovine v primerni debelosti. Če ni dovolj plutovine, si pomagamo s tem, da zlepimo več plutovin. Plutovino obdelujemo vedno s tenkim ostrim nožem in rašpljo. Ko je plutovina obdelana, jo prevlečemo s platnom, to pa zato, da se ne vije ali lomi.

Ploščata noga.

Ploščate noge so jako pogost primer nepravilnih nog, ki ga še vse premalo razumevamo in pravilno presoјamo. Če stopi pravilna noga na tla, se notranji rob noge ne dotika tal.

Odtis ploščate noge.

Če pa stopi ploščata noga na tla, dobimo odtis, ki ga kaže slika. Vidi se, da se tudi notranji rob noge dotika tal.

Navadno se misli, da zadostuje, ako se kopito napravi na notranji strani v obliki noge, torej popolnoma izpolnjeno. Toda čim polnejše je kopito v zgibu, tem manj stalnosti ima noga in tem več priložnosti, da vrže glavno težo telesa na petne kosti. Zato se ploščata noga posede na znotraj.

Nogi se mora dati na notranjem oboku opora in to po pravilno izdelanem čevlju, da dvignemo zopet stopalo in napravimo umetni obok, ali pa da vsaj ne pripustimo še nadaljnjega posedanja. Opora notranjega oboka se različno izvršuje. Naredimo n. pr. primerno visok vložek iz plutovine, gumiја ali drugih nadomestkov. S tem se noga privzdigne.

Pri starih ljudeh s ploščato nogo se mora poskusiti le polagoma dvigniti stopalo, ker so žile, kite in mišičevje v taki legi že utrjene. Pri otrocih, ali pri osebah, ki še rastejo, moramo poskušati nogo popolnoma vzdigniti. Uspeh bo gotovo dovoljen.

Vprašanja iz anatomije.

Kako izdelam in priredim čevlј za abnormalno nogo?

1. Katere noga je normalna?
2. Kakšna razlika je med koščeno in mesnato nogo?
3. Katere bolezni so na nogah?
4. Ali so vse noge enake?

5. Katere so posledice nepravilnega čevlja?
6. Zakaj zatečejo noge?
7. Kako nastanejo abnormalne noge?
8. Koliko kosti ima noga in kako se imenujejo?
9. Kaj razumemo pod besedo mišičevje?
10. Kakšna je ploščata noga?
11. Kje nastanejo bolečine začetne ploščate noge?
12. V katerih letih nastane ploščata noga, pri katerih poklicih in zakaj?
13. Ali mora imeti ploščata noga vložke?
14. Koliko vrst vložkov imamo?
15. Ali mojster izdeluje vložke?
16. Kako napravimo vložke z vdeleno plutovino, vdelanim gumijem, vdelanim metatarsus, »Ago«-vložke in druge?
17. Kako izgleda koničasta noga?
18. Kako napravimo plutovino za koničasto nogo?
19. Kakšna je grčasta noga?
20. Kako izgleda konjska noga?
21. Kje se nahaja Ahilova kita?
22. Kje se nahaja pogačica?
23. Kje se nahaja dvoglava mečna mišica?
24. Kje se nahaja skupni dolgi stezatelj prstov?
25. Kje se nam kaže, in ki izginja zadnja piščalna mišica?
26. Kje se nahaja dolgi skupni pripogibatelj prstov?
27. Kako napravimo model noge iz mavca?
28. Kakšne so medkostne mišice?
29. Kje leži mišičevje prstov?
30. Kaj zakrivi, da se kri ne pretaka v nogi?
31. Zakaj in kako nastane kurje oko na nogi?
32. Katera noga mora imeti protezo?
33. Kdaj in kako primerjamo plutovino k nogi?
34. S čim odpravljamo kurje oko, vraščene nohte, trdo kožo, ozeblino itd.?
35. Kakšen opetnik mora imeti ploščata, koničasta in konjska noga?
36. Kako napravimo plutovino, če je noga krajša spredaj 6 cm in zadaj 12 cm?
37. Kje se nahajajo čolničasta in piščalna kost; sredinske in druge kosti, ki jih mora pri izdelavi čevlja upoštevati mojster?
38. Katere vezi so pri sredini noge?
39. Kje so stranske vezi prstov?
40. Kakšne (kje) so zunanje robne vezi?
41. Kje se nahaja trioglati stranski trak?

II. JEMANJE MERE, KOPITO IN PRENOS MERE NA KOPITO.

V naslednjih vprašanjih je kolikor toliko izčrpana tvarina, katero mora kandidat obvladati glede jemanja mere, glede kopita in prenosa mere na kopito. Da olajšamo pripravo za izpit, priobčujemo obenem uvodoma kratek sestavek, ki govori o teh stvareh. Pripominjamo pa, da so to le splošne pripombe, ki se nanašajo samo na bistvene stvari o jemanju mere, kopitu in prenosu mere na kopito. Kandidatu bo treba poleg tega znati še podrobneje o teh vprašanjih in naj se zato pripravi na odgovore še obširneje.

1. Jemanje mere.

Kakor so velike važnosti za spretnega čevljarja znanost in veda o sestavi in funkcijah posameznih delov noge, tako je tudi važna pravilna mera dolžine, člena, narti, petnice, gležnja itd. Posebno važno vlogo igra pri tem oblika noge.

Mera se jemlje različno. Dočim jemljejo v tovarnah povprečno normalne mere in sicer širino 4, 5 in 6, mora vzeti čevljar za vsakega naročnika posebno mero. Dobljena mera je podlaga za izdelavo obutvi. Od mere je odvisna pravilna izvršitev čevlja. Mero vzeti ni lahko. Medtem ko drugi rokodelci lahko računajo z določeno mero, trikotom ali slično, se mora čevljar ozirati na obliko in postavo telesa. Čevelj se mora lepo prilegati nogi, ne sme je pa tiščati.

Odčevljarja se danes ne zahteva samo, da ustreže često jako razvajenim strankam, on se mora vrhu tega še bojevati s tovarniško konkurenco in zato mora delati na to, da s svojim delom izvrši nekaj takega, kar tovarnam ni mogoče. Vsaka stranka seveda zahteva, da se ji izpolnijo specijalne želje. To vse mora čevljar upoštevati. Pri vsem tem pa mora poznati modo in spraviti s tem v sklad posebne želje, da doseže ono, česar se ne da pri tovarniški izdelavi.

Zato se mora danes pri meri upoštevati poleg določitve dolžine in širine tudi oblika noge, pravilna in nepravilna noga in to upoštevati pri izbi kopit.

Notranjost čevlja naj bode na različnih mestih, pri različnih vrstah čevljev in pri različnih vrstah usnja včasih tesnejša, drugič zopet ohlapnejša. Če noga zdrkne v čevelj, se ji mora ta dobro prilegati. Samoobsebi umevno je, da mora biti čevelj iz ševrusnja ožji kot lovski, vojaški ali kožuhovinasti.

Mnogo je strank, ki nosijo različne vrste čevljev. Če upoštevamo pravilo, da se mora vzeti mera tako, da lahko kopitu kaj dodamo ali odvezamo, dobimo različne mere iste stranke in to bi vodilo do zmot. Zato se priporoča, da se vzame samo ena temeljna (glavna) mera in da se ravnamo po okolnostih šele pri izbi kopit.

Mera se vzame enkrat za vselej tako, da tesno okoli noge prilegamo čevljarski centimeter. Po parkratni natančni izmeri dobi

mojster gotovost, da se na svojo mero lahko zanese. Ta mera se zapiše in se rabi pri izdelavi obutve kot podlaga, ki omogoča po potrebi razne izpremembe in prilagoditve razmeram in posebnim zahtevam. Seveda se mera zapiše samo takrat, kadar uporabljamo številke, odpade pa, kadar merimo s trakom papirja. Uporablja naj se mera, ki ima na eni strani mero v centimetrih, na drugi pa v stopnjah 3 : 2.

Preidimo sedaj k praktičnemu jemanju mere. Od stranke moramo najpreje poizvedeti, kakšne želje ima glede oblike čevlja, pet, podplato, ali naj bo šiv na okvir, kakšno naj bo usnje itd. Mi ne smemo čakati, da nam začne stranka pripovedovati. Čim zvedo, kake vrste čevljev si stranka želi, ji moramo takoj svetovati in predlagati to in ono, eventuelno ji pokazati modni časopis ali izgotovljene čevlje. Dalje moramo pri novodošlih strankah vzeti mero na obeh nogah, ker so večkrat noge v dolžini, ali širini pa tudi po obliki različne. Na vse te stvari moramo biti že naprej pripravljeni.

Čevljarski mojster se dandanes ne more zanašati in misliti samo na mero, temveč naj ima pred očmi tudi obliko kopita in noge. Šele tako bo mogel izvršiti čevelj tako, da bo ustrezal stranki in posebnosti njenih nog. Kdor hoče delati za stranko dobro in si jo ohraniti, mora proučevati njene noge in hojo. Le na ta način bo mogel končno zadeti pravo, da bo stranka zadovoljna in da bodo mojstrovo delo hvalili.

2. Kopito.

Za izgotovitev kakega čevlja potrebujemo lesen posnetek noge, ki ga imenujemo kopito.

Pred 60 leti je bilo kopito slično nogi samo v tem, da je imela konico spredaj in peto zadaj. — Ker si je čevljarski mojster izdeloval v prejšnjih časih kopita sam, je bila njegova zaloga kopit bolj pičla. Takrat so bila kopita samo za polovično nožno širino, kar je manjkalo, se je nadomestilo z naložki usnja.

Cela stvar je bila zelo primitivna. Ko pa je izdelovanje kopit postalo posebna stroka, so prišla na trg kopita s klinom. Ta so bila mnogo uporabnejša. Na ta dogodek se spominja prav malo mojstrov.

Po tem času pa je nastal v tej stroki velik preobrat, ker so se čevljarji začeli bolj zanimati za notranjost in zunanost človeških nog. Zaželeno izboljšanje se suče bolj okrog oblike kopit. Javnost omenja, da se čevljar premalo briga za človeško nogo, ki nosi čevelj. Obutev pa naj se ravna bolj po nogi. Ni prav, da mora šele noga čevelj izoblikovati, tako da se čuje značilne in za mojstra ne ravno laskave govorce, da visoka gospoda pusti včasih iznositi čevlje po svojih služabnikih. Kdor je sam doživel, koliko se je pred leti pisalo radi pravilne oblike kopit, se ne bode čudil, da so bile razmere prej tako zaostale in da je tovarniška konkurenca tako celo izpodrinila mojstrov izdelek. Kakor pri vseh

strokah, tako tudi pri čevljarstvu opazamo velik napredek tehnike, pa naj si bo pri kopitih ali čevljih. Tega se mora zavedati vsak čevljar. Nekaj let sem se je smatralo za edino moderno, da se uporablja poleg kratkega gornjega dela tudi kratka konica kopita, ker ta oblika povzroči, da noga izgleda bolj kratka. Ker se nosijo visoke pete, vsled česar se mora cel zadnji del kopita dvigniti, je razumljivo, da se pomakne tudi členov del naprej. Za to se vidi sprednja tretjina kopita kratka. Konica kopita mora biti močnejša. Radi visoke pete izpade zgib na kopitu primerno volfo. Vsled tega pa se vzdigne in premakne naprej narfni del. Če je kopito v zadnjem delu ožje, se mora tudi narfni del dvigniti, da s tem dobimo pravilno širino. Seveda je v praksi nemogoče, da bi imeli za vsako stranko po meri in obliki posebno kopito. V praksi se vzame vedno-slično kopito. Pri sličnih kopitih se mora tu in tam kaj pridejati ali odvzeti. Pred seboj imamo obris in odtis noge in mero. V poštev pridejo te-le mere: dolžina, člen, narf, petnica itd. Širina se ne more za vse slučaje enostransko določiti, temveč določa to način obutve in nazori stranke. Ker se nahajamo tudi glede obutve v hipermodernih časih, mora vsak mojster slediti času, ako hoče uspevati in zadovoljiti stranki.

Dolžine kopit odnosno čevljev so sledeče: za naše malčke 18—21, za otroke 22—25; za učence 26—30, za dečke in deklice 31—39, za dame 35—42 in za moške 39—46.

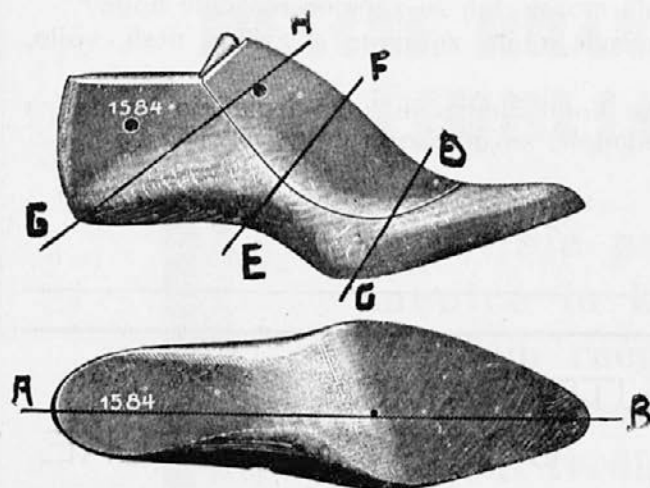
Širino pa označimo s številkami 4, 5, 6, 7 itd.

Tovarna označi širino z abecedo e, f, g itd.

3. Prenos mere na kopito.

Slika nam kaže pravilno lego kopita in mesto, na katero prenašamo mero.

Na kopitu označene črte nam kažejo in sicer:

A—B dolžino,
C—D člen,
E—F narf,
G—H petnico.

Označimo pa nadalje še višino pete, višino čevlja ali višino škornja.

Vprašanja o jemanju mere, kopitu in prenosu mere na kopito.

1. S čim meri mojster?
2. Kako jemljemo mero?
3. Čemu napravimo obris in odtis noge?
4. Kako merimo nogo, dolžino, člen, nart, petnico, gleženi, mečo, podkoleno in stegnenico?
5. Katere mere rabimo za nizke in visoke čevlje?
6. Kako ugotovimo širino noge?
7. Kako računamo normalno mero in kako ugotovimo pravo širino kopita?
8. Kako prenašamo mero na kopito?
9. Kako napravimo kopito po nogi?
10. Ali so razni vložki in naložki potrebni na kopitih?
11. Kako vzamemo mero za abnormalno nogo?
12. Kako mojster napravi kopito sam?
13. Katere mere potrebujemo, če pričnemo delati kopito za grčasto nogo?
14. Kako razdelimo mero za prerez kopita?
15. Kako vzamemo mero za čevlje do kolena?
16. Koliko cm dodamo k obrisu noge za damske modne čevlje?
17. Kako napravimo kopito, da bo ustrezalo v anatomskega oziru?
18. Kako naj izgleda kopito za visoko peto?
19. Kako razdelimo kopito za kopitovo kopijo?
20. Kakšna kopita morajo biti za začetne ploščate noge?
21. Kako napravimo kopito za nogo z zvitimi prsti, vollo, topo, konjsko itd.?
22. Katere oblike kopit imamo in kako izgledajo kopita za domače čevlje, za sandale, za gorske in druge čevlje?

ZAHTEVAJTE SAMO
DOMAČE IZDELKE

Za:

**DOM,
OBRT
in
INDUSTRIJO**

DÜRKOPP
ŠIVALNI STROJI

ZALOGA:

**LUDV. BARAGA
LJUBLJANA**

TELEFON 29-80

Tyrševa cesta (nebotičnik)

**KREDITNO DRUŠTVO
MESTNE HRANILNICE
LJUBLJANSKE**

dovoljuje posojila na
menice in kredite v
tekočem računu vsem
kredita zmožnim ose-
bam in tvrdkam

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA
PREŠERNOVA ULICA 50
(V LASTNEM POSLOPJU)

Brzjavke: Kredit Ljubljana — Telefon štev.: 20-40,
24-57, 25-48; interurban: 27-06, 28-06 — Peterson
international Banking Code

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja
vsakovrstnih vrednostnih papirjev, de-
viz in valut, borzna naročila, predujmi
in krediti vsake vrste, eskompt in
inkaso menic ter nakazila v tu- in
inozemstvo, safedepoziti itd.